

*Un regne sense Corts.
Sardenya en la cruïlla dels canvis dinàstics
de la Guerra de Successió*

Lluís J. Guia Marín

59

El regne de Sardenya
a l'època moderna

2008

LLUÍS J. GUIA MARÍN
Universitat de València

Un regne sense Corts Sardenya en la cruïlla dels canvis dinàstics de la Guerra de Successió

Als darrers anys del regnat de Carles II, Sardenya assistia per última vegada a l'escenificació de la seua institució més emblemàtica: les Corts del Regne de Sardenya o Parlament sard. Es tractava de la reunió de l'anomenat Parlament Montellano esdevinguda entre 1698 i 1699 en vigília de la mort del darrer monarca de la casa d'Àustria, quan ja s'anunciava el conflicte successor¹. Tanmateix, res no feia preveure que mai més no tornaria a ser convocada la magna assemblea, una institució que, independentment del seu discutit abast polític, havia assolit una notable consolidació al si de la Corona d'Aragó i, consegüentment, formava part del complex ordit de la monarquia composta dels Àustria. La convocatòria regular de les Corts s'havia mantingut durant dues centúries i mai no s'havia truncat, malgrat la greu crisi viscuda arran del Parlament Camarasa (1666-1668) i del posterior assassinat d'aquest virrei².

Lluís J. Guia Marín és investigador associat de l'Istituto di Storia dell'Europa Mediterranea, CNR, Càller (Sardenya). Aquest treball s'inscriu en els projectes d'investigació: «Mediterraneo, Sardegna, Nord Africa. Relazioni politico-istituzionali, economiche e culturali nel Mediterraneo moderno e contemporaneo» (ref. IC.P09.005), finançat pel Consiglio Nazionale delle Ricerche, Itàlia; i «Parlamentos y ciudades en la Corona de Aragón. De la Historia a la Modernidad, II» (ref. SEJ2006-10071/JURI, Plan Nacional de I+D 2006), finançat pel Ministerio de Educación y Ciencia, Espanya.

¹ G. CATANI i C. FERRANTE: *Il Parlamento del Vicerè Giuseppe de Solís Valderrábano, conte di Montellano, 1698-1699*, Consiglio Regionale de la Sardegna, Càller:2004.

La restauració de l'autoritat monàrquica no va implicar cap canvi significatiu a l'organigrama institucional del regne, a pesar de les fortes mesures repressives. El ritme d'una convocatòria cada deu anys, iniciat a principi del segle XVI³, s'havia convertit en una de les tradicions del regne sard, i així continuà sent-ho a final del segle XVII. Aquesta cadència regular, quasi matemàtica, de les ocasions en què els monarques es dirigien als seus súbdits, mitjançant els virreis, transcendí, ja en el segle XVIII, l'estricta calendari de les reunions parlamentàries. Durant aquesta centúria un ritme cronològic més atapeït també marcà les reiterades i sistemàtiques peticions de donatius a les primeres veus dels estaments, però sense necessitat de reunir tot el Parlament⁴.

El final de les convocatòries de Corts no es degué tanmateix a cap trasbalsament de l'estructura política i institucional del Regne a l'estil del que va succeir a la resta dels territoris ibèrics de la Corona d'Aragó, arrossegats per la repressió borbònica. D'aquesta repressió, Sardenya també conegué un tardà episodi arran de la invasió d'Alberoni en 1717⁵, però aquest segon domini borbònic fou breu i finalitzà en 1720. La invasió, malgrat el seu fracàs final, va precipitar la desvinculació definitiva de l'illa dels Habsburg, en aquest cas dels Habsburg de Viena, ja que Sardenya passà a dependre en 1720 de la casa de Savoia, tot conservant la seua estructura política i institucional. Així, el Regne sard va ser l'últim a desaparèixer formalment d'aquells que formaven part de la Corona d'Aragó a la mort de Carles II; calgué esperar la

² Sobre l'anomenada «crisi Camarasa», vegeu F. MANCONI: «Don Agustín de Castelví, 'padre della patria' sarda o nobile-bandolero?», a F. MANCONI (coord.): *Banditismi Mediterranei. Secoli XVI-XVII*, Carocci, Roma:2003, pp. 107-146. L'obra clàssica sobre la qüestió, que revela també la complexa xarxa d'interessos familiars que afloren durant la Guerra de Successió, és la de D. SCANÒ: «Donna Francesca di Zatrillas, marchesa di Laconi e di Sietefuentes», *Archivio sardo*, XXIII (1946), Càller. De recent aparició, vegeu M. ROMERO: *Raccolta di documenti editi e inediti per la Storia della Sardegna. Documenti sulla crisi politica del Regno di Sardegna al tempo del viceré marchese di Camarasa*, Fondazione Banco di Sardegna, Sàsser:2003.

³ El Parlament presidit pel virrei Eximén Pérez Escrivà de Romaní (1481-1485) inaugurava aquesta cadència regular. Els següents, convocats també per Ferran el Catòlic, se celebraren sota la presidència dels virreis Joan Dusay i Ferran Girón de Rebolledo entre 1495 i 1511. D'aquestes darreres convocatòries s'han publicat els processos; A. M. OLIVA i O. SCHENA: *I parlamenti dei Viceré Giovanni Dusay e Ferdinando Girón de Rebolledo (1495, 1497, 1500, 1504-1511)*, Consiglio Regionale della Sardegna, Càller:1998.

⁴ Entre 1706 i 1834 les peticions de pròrroga del donatiu es feren cada tres o quatre anys. La documentació corresponent es conserva majoritàriament a les seccions de Reale Udienza (RU): Proroga Donativo, lligs. 69/1 fins a 69/22 (1710-1834) i Segreteria di Stato e Guerra (SSG): II Serie, Precedenze-Onorificenze-Stamenti, vols. 54 i 55 de l'Archivio di Stato di Cagliari (ASC).

⁵ M. A. ALONSO: *La conquista y el dominio español de Cerdeña (1717-1720). Introducción a la política española en el Mediterráneo posterior a la Paz de Utrecht*, Universidad de Valladolid, Valladolid:1977.

«Perfetta fussione» de 1847 per assistir a la seua definitiva dissolució en integrar-se plenament amb la «Terra ferma» del Piemont. Això no vol dir que la Guerra de Successió a la Corona espanyola no significués una línia de discontinuïtat per als sards; el conflicte successor també marcà el destí de Sardenya, però aquest regne pareixia continuar en una persistent immobilitat interna que, de retruc, assegurava el manteniment dels seus trets d'identitat.

Amb aquesta immobilitat no n'hi hagué prou per sostenir la vigència de la seua institució parlamentària, almenys a la pràctica; ningú no dubtava, però, que en qualsevol conjuntura podia ser convocada de nou, i així es va manifestar més d'una vegada al llarg de la centúria: primer durant el conflicte bèl·lic, i després, de manera esporàdica, sota el govern de la nova dinastia dels Savoia. A pesar que les reunions mai no reeixiren, el referent institucional es mantingué molt viu com un dels trets d'identitat del regne. És per això que durant els fets revolucionaris de la fi del segle XVIII (l'anomenada revolució sarda de 1793-1796) els estaments procediren a autoconvocar-se apel·lant a la legitimitat parlamentària per a plantejar llurs reivindicacions⁶.

Aquest prestigi mitificat de la institució parlamentària al si de la societat sarda tenia l'origen en la progressiva integració de Sardenya en l'estructura política i institucional de la Corona d'Aragó; un procés que va conèixer un avanç important al regnat de Ferran el Catòlic⁷. Aquest regnat també destaca pel fet que el territori, assolint una major cohesió interna, es reafirma com un regne més d'una monarquia ampliada. Bona prova en són les freqüents reunions parlamentàries, tot i que aquestes se celebraren sota una incontestable presidència virregnal, un senyal al mateix temps de la seua major periferització política⁸. Malgrat aquest element negatiu, la consolidació de la institució parlamentària a Sardenya a les albors dels temps moderns esdevenia una fita determinant en la història de l'illa i, doncs, contribuï a arrodonir la seua acta de naturalesa com a regne. A la resta dels països de la Corona d'Aragó, les Corts, amb ritmes polítics diferents, constituïren a l'època moderna un referent emblemàtic de la seua identitat i serviren eventualment com a plataforma des d'on

⁶ La bibliografia sobre la qüestió és molt extensa. Només citaré l'edició dels textos corresponents a les reunions estamentals durant la crisi revolucionària de la fi del segle XVIII; L. CARTA: *L'attività degli stamenti nella «Sarda Rivoluzione»*, Consiglio Regionale della Sardegna, Càller:2000, 4 vols.

⁷ Com va dir Bruno Anatra, Ferran va posar les bases de l'ordenament institucional de l'illa per als dos segles següents; B. ANATRA: «Istituzioni e società nella Sardegna spagnola: Medioevo persistente o modernizzazione zoppa?», a A. MUSI (coord.): *Nel sistema imperiale. L'Italia spagnola*, Edizioni Scientifiche Italiane, Nàpols:1994.

⁸ A la resta dels països de la Corona, les Corts havien de ser presidides pel monarca o el príncep hereu, una característica que no necessàriament comportava una major vitalitat de la institució. Sobre la qüestió, vegeu L. GUIA: «El regne de València. Pràctica i estil parlamentaris (L. Mateu i Sanz, *Tratado de la celebración de cortes generales del reino de Valencia*)», *IUS FUGIT. Revista interdisciplinar de Estudios Histórico-Jurídicos*, 10-11 (2003), pp. 889-933, Saragossa.

